

KIRIM MECMUASINDA NEŞREDİLEN KIRIM KONULU ŞİİRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

İbrahim ŞAHİN*

Türk şiirinde mekan fikrinin genişlemesi için Tanzimat sonrası Türk şiirini beklemek gerekmiştir. Tanzimat dönemi Türk şiiri bilindiği gibi, edebiyatımıza "çıplak fikri" getirmiştir. Şiir sanatının şekli özelliklerinde köklü değişiklikler olmamakla birlikte, şiirin muhtevası değişmiş ve genişlemiştir. Bu değişimin ve gelişimin yönü ise sanatta sosyal fayda gayesine yöneliktir. Denilebilir ki Tanzimat şiiri, muhteva için estetik kaygıyı gözardı eden bir sanat anlayışına sahiptir. Divan şairinde tabiata ait umumi bir görüş yoktur. Maksat, tabiat vesilesiyle "mazinunperdazlık" etmek olduğu için, bizzat tabiata bakılmıyor ve onun üzerinde düşünülüyordu. Belki de bu yüzden tabiat bir bütün olarak ele alınmıyor, teferuat tasvir ediliyordu. Tanzimat'tan sonraki Türk şiirinde inkişaf ettiğini gördüğümüz perspektif, manzara veya tablo fikri mevcut değildi. Münferit unsurları işleme tarzı da bazen çok garip ve sun'i benzetmelere müstenid bir antropomorfizm'den ibaretti¹. Böylece Tanzimat dönemi Türk şiirinde mekan duygusunun klasik Türk şiirine nazarandaha net verilerle ele alındığı söylenebilir. Bilindiği gibi Tanzimat dönemi Türk şiiri, akli ve aklın unsurlarını, bilimi ve medeniyeti ön plana çıkararak ve bir bakıma klasik şiire tepki mahiyeti taşıyan bir şiir olma özelliği taşır. Fakat Tanzimat'ın ikinci döneminde eser veren şairler arasında değerlendirilen Abdülhak Hamit'in şiirlerinde mekanın -umumi adıyla tabiatın- çok önemli bir yeri vardır: "Tabiatın Hamit üzerinde onun şiir sanatı üzerinde büyük etkisi vardır. O, bu etkiyi pek çok yazısında, hatta şiirinde açıkça ifade etmekten geri kalmamıştır. Nitekim, 'Külbe-i İştihak'¹ adlı manzume boyunca tabiatı seyreden şair, her bendin sonunda:

Çemendir, bahrdır, kuhsardır, subh-i rebiidir
Bu yerlerde doğan bir şair olmak pek tabiidir.

diyerek, sanatta ilham kaynağını tabiatta bulduğunu açıkça dile² getirir. Denebilir ki, modernleşme devri Türk edebiyatında ilk defa Abdülhak Hamid, Sahra adlı eseri ile edebiyatımıza tabiat hakkında külli bir görüş getirmiştir.³ Bu yönüyle de Tanzimat'ın ilk dönemindeki şairlerden ayrılır ve daha çok Servet-i Fünun devri şairlerine yaklaşır.

Servet-i Fünun şiiri, şiir sanatının diğer öğelerini Ön plana çıkardığı gibi mekan konusunu da ön plana çıkarmıştır. Servet-i Fünun edebiyatında dış aleme

* Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dünyası Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1 Mehmet Kaplan, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar**, Dergah yay., İst, 1976. ss. 314.

2 İsmail Parlatır, "Abdülhak Hamit'in Sanatında Tabiatın Yeri", **Türkoloji Dergisi**, AÜDTCF yay., Ankara, 1993, C. XI. S. 1, ss.91.

3 Kaplan, a.g.e., ss. 314.

'tabi'at'a verilen önem, iç aleme, duygu ve hayal dünyasına verilenden az değildir. Batı'dan tanıdıkları her edebiyatçı nesil onları, tabiata götürüyordu. Bilhassa Parnas mektebi ve o sıralarda Türkiye'de çıkan dergilerde pek yaygın olduğu görülen resim ve tablo merakı, onları tabiata karşı son derece dikkatli kılıyor ve duygularını renkli manzaralar halinde ortaya koymaya sevk ediyordu. Tanzimat'tan sonra Namık Kemal, Sami Paşazade Sezai, bilhassa Recaizade ile Abdülhak Hamid tabiata yeni bir gözle bakmağa başlamışlardı. Fakat bu bakış tarzı, Servet-i Fünuncularda olduğu gibi resme has olmaktan ziyade fikri idi. Tabiata bakış tarzı. Servet-i Fünuncularda zengin, vazih, canlı, renkli ve kokulu bir dış alem idraki şekline girdi⁴. Servet-i Fünuncuların çevreye bakışı iki başlık altında değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi iklimin ve coğrafyanın edebiyata tesirini ele alan tabii çevreye yönelik bakış; ikincisi de edebiyatın sosyal hayatla ve cemiyetle münasebetlerini ele alan beşeri çevreye bakıştır. Servet-i Fünuncular arasında bu konularda teorik metinler neşreden isimler arasında Hüseyin Cahit. Ahmet Şuayb, Ahmet Hikmet ve Süleyman Nazif sayılabilir. 19. Yüzyılda Avrupa'da yeni bir tenkit görüşü ortaya çıkmıştır. Müessirden esere giden bu görüş, sanatkarın hayatı, yetiştiği şartlar ve çevresi, tarihi zemin üzerinde fazlasıyla durmaktadır. Servet-i Fünuncular Fransız edebiyatı yoluyla bu görüşü tanırlar ve etkilenirler. Bilhassa Taine'in görüşlerini benimserler ve aktarırlar. Ahmet Şuayb ve Hüseyin Cahit'in açıkça ve teferruatlı olarak belirttikleri, diğer Servet-i Fünuncuların da dolayısıyla temas ettikleri edebiyat cemiyet yakınlığı, Taine'in görüşlerine dayanmaktadır⁵.

Belki de bu konudaki en tipik örnek Tevfik Fikret'in Sis şiiridir. Bu şiir inceleme konumuz olan Kırım şiirlerinin nasıl değerlendirilebileceği konusunda bize bir çok bakımdan ipucu vermektedir. Çünkü bu şiirin ana mekanı İstanbul yani bir şehirdir. Kırım şiirlerinin ana mekanı ise adından da anlaşılabilir gibi coğrafi bir mekan olarak Kırım yarımadası ve şiirlerin içine serpiştirilmiş Kırım'a ait bir takım mekanlardır. Tabii ki Fikret'in bakış açısı kendine has özellikler taşıyarak başka şairlerin bakış açılarından farklı nitelikler taşır. Kırım üzerine şiir kaleme alan şairlerin bakış açıları ise Kırım'ı anlattıkları şiirlerinde birbirine yakın hususları ihtiva etmektedir. Bunun sebebi çok ayrıntıya girmeden şöyle izah edilebilir:

Kırım coğrafyası Kırım halkının Kırım'dan değişik tarihlerde ve değişik yollarla boşaltılması yüzünden birçok Türk ülkesi gibi halkı ana mekandan koparılmış bir "mazlum coğrafya" konumundadır. Şairlerin bakış açıları idare eden temel saik bu bakış açısıdır. Türk edebiyatında sadece Kırım üzerine değil başka coğrafi mekanlar üzerine de şiirler yazılmış ve bu şiirler tarih, kültür, din, dil, coğrafya vb. gibi mekanın ayrıntılandırılarak anlatılmasına vesile olan bir takım hususları ihtiva etmişlerdir. Türkiye üzerine yazılmış şiirler bulunabileceği gibi diğer Türk cumhuriyetlerinden herhangi biri üzerine yazılmış şiirler de bol miktarda bulunabilir.

4 Mehmet Kaplan. **Tevfik Fikret:Devir-Şahsiyet-Eser**\ Dergah yay.. İst. 1987, ss. 50-51.

5 Bilge Ercilasun, **Servet-i Fünun'da Edebi Tenkit**, MEB yayınları, İstanbul, 1994, ss. 126-127.

Mekanı ana mevzu olarak ele alan şiirler üzerine inceleme yaparken gözden kaçırılmaması gereken başka bir husus da şaire ait psikolojik verilerdir. Örneğin Kırım üzerine yazılmış bir şiirde peşinen kabul edilebilir ki şairin psikolojisi, Âtîf Vâ'î'nin Çasm Ğ-ü'gü Yras>ñ\-ö2fW&ly& ^•aran haaöü.- \o\sa gerç&m. Yî&at mesela Fikret'in Sis şiirine hakim olan temel psikolojik saik karamsarlık duygusudur. Böylece duyguların niteliği, şairin bakış açısını belirlerken şiirin subjektif veya çöyVXf yaçvsvaa ^as%V\ Q\axa.k fevt vükaYA ^a. idcsAizs, ^dvVetet aw\q,\v\\ NCSA 4aVa sıradan bir mekan olarak ele alınabilir.

Mekan psikolojisini ele alırken dikkati çeken bir başka husus da çevreye dair, şairin dışında cereyan eden bir takım olayların bakış açısını tayin etliği gerçeğidir. Örneğin mekanın tarihi, mekanda yaşanan trajik vak'alar, kültürel unsurlar, ırkın muhatap olduğu acı hatıralar vb. Böyle bir girişten sonra, Kırım üzerine Kırım Mecmuasında neşredilen şiirlerin incelenmesine geçebiliriz.

6 Kırım Mecmuası, Kırım'ın yüzyılın başındaki kısa bağımsızlık yıllarında, İstanbul'da neşredilmiş bir mecmuadır. Mecmuanın sahibi verilmemekle birlikte, müdürü, Süleyman Sudi, meş'îl müdürü de. Elif Halil olarak görülmektedir. Mecmua kataloglarda 23 sayı görünmekle birlikte, 22. sayı hiç bir kütüphanede bulunamamıştır. Mecmua, Kırım Türkleri'nin tarihine, kültürüne, edebiyatına, folklorine yönelik incelemeleri ihtiva etmektedir. Kırım Mecmuası hakkında müstakil bir makale hazırladığımızdan, burada sadece, mecmuanın ilk sayısında neşredilen "Tuttuğumuz Yol" başlıklı yazıyı, vermekle iktifa ediyoruz: "Kırım Mecmuası, şanlı Osmanlı ve müttefik ordular silahlarının Büyük Turan mefkuresine müsaid olarak ihdas edilmiş olduğu vaziyetin mevludidir. Şimdiye kadar. Osmanlı Türkleri, Rusya'da, Katkasya'da, Türkistan'da. Sibiry'a'da, Çin'de, Macaristan'da, Finlandiya'da bir çok ırkdaşlarının bulunduğu biliyor ve fakat Moskof çarlığının şarkı asırlarca müddet tazyik-i maddi ve manevisi allında bulundurmuş olan siyaset-i meş'imesi hasebiyle akvam-ı mezkure ile harsı, iktisadi ve ameli münasebaima tekamül ettiremiyordu. Harb-i umuminin ihtidasına gelimceye kadar Büyük Mevlure'nin bir hayal-i muhalden başka bir şey olamayacağını zan ve tahmin ediyorlardı.

Aynı suretle Rusya müslümanları da kendilerini gerek hilafet ve gerek milliyet merkezi olan Dersaadet'c merbut ve meclub bulduklarını hissediyorlar ve fakat bu revabit-i maneviyelerini Hicaz demiryolu ve Hîtal-i Alimer ianesi itası ve İstanbul mekatibine talebe irsali suretlerinden gayri bir tarzda izhare muvaffak olamıyorlardı. Halbu ki onların Osmanlı Türklerine olan merbutiyet-i hissiyeleri Rus esaretinin tazyiki nisbetinde mütezayid idi.

Rus devleti, devlet-i muazzama şeklinde zî-kudret bulunduğu sırada, muhtelif Turan milletlerinin harsi revabiti da tazyikat altında bilinmiyordu. Kırım'da, Kafkasya'da, Kazan'da. Orenburg'da lisanın gittikçe Osmanlı Türkçesine yaklaştırılmam hususunda şiddetli bir cereyan mevcut olduğu halde bu cereyan pek çok mevan'le tesadüf eylemekte idi. Halbu ki Rus inkılab-ı kebirinin tevlid ettiği devr-i hürriyette bu cereyan tamamiyle kendini göstermiş ve bundan beş altı sene evvel Rusya'da çıkan gazetelerin lisanı ile Türkçe'ye yaklaşmak hususunda şimdiki gazetelerin lisanları arasında pek büyük, pek bahir farklar görülmekte bulunmuştur.

Türk ırkına mensup milletlerin yek-digerine takarrüb hususundaki temayülünün şiddetine, lisan hususunda görülmekte olan tekamül en büyük bir delil teşkil eder.

Kırım Mecmuası, bu temayüle hizmet edecek ve Osmanlı Türkleri ile Rusya müslümanları arasında bir rabita-İ ilmiyye ve harsiyye te'sisine çalışacaktır. Bu mesaisinde Kırım Mecmuası, Türk ve Tatar kelimatının elfazı üzerinde ısrar etmekten sarf-ı nazarla bunu eikarın tekamül-i tedricisine bırakacak ve bugün kendilerine gerek Türk ve gerek Tatar ünvanım verenlerin ırken tarihen bir millet efradından oldukları, kan ve can kardeşi buldukları fikrinin ta'mimi noktasına ati-i ehemmiyet edecek ve cahil bir zamanlardaki sakim bir terbiyenin netice-i mahsulü olan efkarn ortadan kalkarak bu, yek-digeriyle kucaklaşması, itihat etmesi ieab eden kardeşlerin i'tilafına çalışacaktır, işte tuttuğumuz yol!"

Kırım Mecmuası, nr. 1, ss. 1.

Bahsi geçen mecmuada Kırım'ı konu alan şiirlerin ilki Kırım İçin⁷ başlığını taşımaktadır. Şiir Mim Kahraman'a ithaf edilmiştir. 1 Teşrin-i sani 33 tarihini taşıyan bu şiirin yazarı Şevki Bektöre'dir ve şiir altındaki nottan anlaşıldığı kadariyle İstanbul/Fatih'te yazılmıştır.

Ah t Yeşil ada, ey ana yurdu!

mısralarıyla başlayan şiir daha ilk mısralarda okuyucu açısından mekana ve sujeye ait ipuçları taşımaktadır. Bunlardan birincisi ilgili mekanın yeşil bir ada olduğu ve ikincisi de sujeye ait bir anayurdu, asıl ülke manasını taşıdığıdır. Mısra başındaki hitap edatının olumlu ya da olumsuz bir bakış açısının başlangıcı olup olmadığı konusunda bize temel veriyi sonraki kelimeler vermektedir. Çünkü aynı edatla başlayan bir mısra sübjektif yargılar da taşıyabilir.

Parçalarken seni şimalin kurdu!

Nerde? Yok mu bugün bir Altmordu;

İmdadına koşsun, isterim hani?

şeklinde devanı eden şiir tarihi ögelere atıf yapar. "Şimalin kurdu" mecaziyla anlatılan Ruslardır ve parçalarken ifadesinden de anlıyoruz ki şairin sözünü ettiği durum, yeşil adanın yani Kırım'ın Ruslar tarafından işgal edildiği gerçeğidir. Altmordu ise tarihi bir gerçek olarak Altmordu devletine telmihte bulunmaktadır. Kırım'ı, Rus İşgalinden kurtaracak olan ordunun bir Tatar-Türk devleti olan Altmordu'unun olduğu böylece ifade edilir. Burada, en belirgin unsur coğrafyada meydana gelen siyasi ve sosyal olayların şairi tarihi bir takım hususlara götürdüğüdür. Coğrafyanın tek objektif özelliği ise yeşil bir ada mahiyetini taşıması olarak görülebilir.

Benzetirim seni saçılan "ah"a

Kudurgan dalgalı balır-i siyaha;

Öksüzsün, esirsin deb-i şimale

İnliyorsun, fakat dinleyen hani?

Görüldüğü gibi ikinci dörtlük bir mecazla başlamakta ve bu mecaz sübjektif bir özellik taşımaktadır. Ancak ikinci mısra bu mecazın netleştiğini ve imaj özelliği kazandığını görüyoruz. "Balır-i siyah" karadenizi karşılamaktadır. Karadenizin özelliği kudurgan dalgalı olmasıdır. Kudurgan dalga aynı zamanda hırçın bir deniz manasına gelir. Kırım coğrafyası ile Karadeniz bu bakımdan birbirine benzetilmektedir. Teşhis sanatı bu imajın arkasından kullanılmış ve Kırım öksüz olarak nitelenmiştir. Yine kuzeyin güçlü devletine yani Rusya'ya esir durumunda olan Kırım, inlemektedir; fakat dinleyen kimse yoktur. Şair üçüncü dörtlükte maziye yönelir. Ona göre Kırım coğrafyasının altın destanlı günleri vardır. Kırım'ın güneşi bir melek mahiyetinde doğardı. Lakin bunca zulümden sonra artık saçları ağarmış vaziyettedir. Üstelik onun menkıbesini yazacak kimse de yoktur. Qörüldüğü gibi şiire hakim olan edebi sanat teşhis sanatıdır. Aslında bir şehri veya bir ülkeyi ya da genel anlamda bir mekanı muhatap olarak kabul eden şiirlerde en çok kullanılan edebi sanatın teşhis sanatı olmasını tabii karşılamak lazımdır. Çünkü şair bu sanat vasıtasıyla tek taraflı bir dialog kurabileceği bir öge

7 Şevki Bektöre, "Kırım İçin", Kırım Mecmuası, S. t, ss. 2.

bulmuş demektir ve kendi duygularını karşısındaki objeyi bir canlı hatta bir insan kabul ederek anlatma yolunu seçer. Türk şiirinin diğer sahalarında da bu tarz bol bol kullanılmıştır. Şevki Bektöre şiirin son dörtlüğünde mecazi ifadelerden vazgeçerek daha düz bir ifade tarzını tercih eder.

Ey vatan, ey ana! Ölüsün ölü,
Her köşen kahraman, şehidle dolu.
Bilirim sendedir cennetin yolu
Gidib de uğruna can veren hani?

Kırım'ının Rüyası⁸ başlıklı şiirin yazarı ise "İsmail Gaspirinski şakirdlerinden Kırımlı Muallim Fevzi Altun"dır. Şiir bir rüyayı anlatmaktadır. Şair Kırım'ın sahillerinde dolaşırken, yorulmuş ve bir "çemenzar"da kavalını çalarak kuzularını otlatmaktadır. Fakat bir yandan da "Cengizleri, Yavuzları" düşünmektedir. Karşısında ise onu hayretlere düşüren heybetiyle "derya" vardır. Deryanın iniltisi bir vakit sonra onu uyutur, İşte şairin rüyası da bu sırada başlar. Sihirli bir ruh aleminde dir. Ufuklar açılmıştır; semada hilal görünmektedir. Kuşlar şarkı söylemekte fakat şair ah u zar'dadır. Rüya aleminin garipliği karşısında şaşırın şair, güzel Kırım'ın imdadına büyük ordunun geldiğini görür. Bolşevikler bu ordudan kaçmışlardır. Ordunun başında ise sancaktar olarak bir "pir-i salhur" vardır. Şair onun yanına vardığı zaman, pir-i salhur tavr-ı pederane ile ona selam verir ve derki:

Oğul etmeyin bu deryayı bi-payane hayret
Hünerdir ki : Millet etmek tezyid-i gayret
İkbal-i milletten eylerim büyük bir beşarek
Tutmayın göökde hased. kibir, 'adavet
Çünkü bulacaksınız her şey'de bir salavet
İşte gördüğün millet, mader-i vatan
Düşürdür ona umurda sahkam-ı Kur'an
Gördüm ki yükselmiş Kırım'da milli vicdan
Artık ruhuna giremez Bolşevik şeytan.

Bunlar pir-i salhurun şaire tavsiyeleridir. Şiirde dikkati çeken hususlardan birincisi tabiata dair verilen tasvir unsurlarıdır. Şairin tabiat karşısındaki tavrı milli romantizm unsurlarını taşımaktadır. Hem milli tarihin hem de ilgili coğrafyanın ele alınarak aktarılması romantizmin özelliklerindedir. Türk şiirinde, milli edebiyat dönemi şairlerinin eserleri tabiata bakış açısı bakımından değerlendirildiği zaman görülecektir ki, hemen hepsinin bakış açısı romantiktir. Tarihe yönelik olarak şiirde sözü edilen hususlar Şevki Bektöre'nin yukarıdaki şiirine nazaran daha azdır. Cengizler, Yavuzlar ibareleri tarihi telmihleri olan kelimelerdir. Bunların dışında ebedi bir düşman olarak "Bolşevik şeytan" tamlamasıyla kastedilen Rusya'dır. Aslında Kırım üzerine yazılan şiirlerin hemen hepsinde Bolşevik veya Çarlık Rusyası ayrımı yapılmadan, lanetlenen, düşman olarak nitelenen bir millet olarak Rusya'ları daima görürüz.

⁸ İsmail Gaspirinski şakirdlerinden Kırımlı Muallim Fevzi Altun, "Kırım'ının Rüyası", *Kırım Mecmuası*, S. 1, ss. 2.

Kırım'ı konu alan üçüncü şiir Dalgalara⁹ başlığını taşımaktadır. Şiirin alt başlığı ise "Kırım'a Dönerken" şeklindedir. Şiir, Şevki Bektöre imzasını taşımaktadır. Bektöre, şiirde, tabiatla dialog halindedir. Şiir tarihi gözden geçirildiğinde, şairin tabiata ait unsurlarla dialog halinde olduğunu gösteren örnek çokça bulunabilir. Bu husus daha çok, şairin psikolojik yapısını izaha yarayan unsurlar taşırlar. Bektöre'nin şiiri de bu duruma örnek teşkil etmektedir:

O coşkun dalgalar yükselmeyin çok
Yol verin geçeyim, gideyim çabuk
Gözleri yoldadır anneciğimin
Yanında Öpüp de okşayanı yok.
Ey coşkun dalgalar küskün müsünüz?
Siz benim aşkımdan üstün müsünüz?
Vatan uğrundayım geri dönemem
Söyleyin azmimden üzgün müsünüz?

Kırım coğrafyası bu konuda yazılmış hemen hemen bütün şiirlerde olduğu gibi ulaşılmaması gereken bir mekan konumundadır. Şair bu mekana ulaşabilmek için önünde engel gibi görünen bir takım unsurların kalkmasını istemektedir. Şiire hakim olan edebi sanat teşhis sanatıdır. Coşkun dalgalar onun annesine (Kırım'a) ulaşmasını engelleyen birinci unsurdur. İkinci dörtlüğün ilk mısraında dalgalara "küskün müsünüz" şeklindeki sesleniş, vatanın bırakılmasından doğan bir küskünlük olarak düşünülebilir. Fakat böyle bir küskünlüğün karşısında, şairin aşkı vardır. O da vatan aşkıdır. Vatan aşkı da şairin büyük azmidir. Arkasından Bektöre, Kırım'ın tarihine atıfta bulunarak, "kan kemiklerden" korkmayanın "ak köpüklerden" korkmayacağını hatırlatmaktadır,

Ey coşkun dalgalar ak köpüklerden
Korkar mı korkmayan kan kemiklerden
Dürülün diyorum sükunet bulun
Yurt aşkı sızıyor ta iliklerden.

Kırım Günleri¹⁰ başlıklı şiir ise "Ş, Haytagil" imzasını taşımaktadır. Şiir Kırım'a ait bir tasvir mısraıyla başlamaktadır.

Kırım kenarında mavi dalgalar
Gökbayrağın dalgasını selamlar
Dağlarından akan kanlı dereler
Şhidlerden eyler alkışlar işar...
Ey sevgili yer
Ey sevgili yar;
İşte sana albayrağın erleri
-Bir elde tarihin, bir elde Kur'an-

Görüldüğü gibi bu şiirde de tabiata dair unsurlar önceliklidir. Mavi dalgaların gökbayrağı selamlaması, dağlarından akan kanlı derelerin şehidlere alkışlar işar etmesi gibi. Tabii burada kanlı dereler ibaresi, Kırım Türklerinin muhatap

9 Şevki Bektöre, "Dalgalara", *Kırım Mecmuası*, S. 1, ss. 45.

10 Ş. Haytagil, "Kırım Günleri", *Kırım Mecmuası*, S. 3, ss. 46.

oldukları zulmün ifadesi mahiyetindeki bir kullanımdır. Bu şiirde dikkati çeken hususlardan birisi de nakarat olarak:

Ey sevgili yer
Ey sevgili yar

ifadesinin kullanılmış olmasıdır. Kırım coğrafyası, Kırım üzerine yazılmış roman ve şiirlerde daha çok ana kimliği ile karşımıza çıkarken şair burada Kırım'ı bir sevgili olarak nitelemiştir.

Kırım İçin¹¹ başlıklı şiir "Ondört yaşında mini mini bir Kırımlı çocuğun Kırım hakkındaki ihtisastır." alt başlığı ile birlikte verilmiştir. Şiir, Ali Enver imzasını taşımaktadır. Şiir 05.07.1334 tarihini taşıdığına göre, kısa süren bağımsız Kırım devletinin kurulmuş olmasından duyulan memnuniyet neticesinde yazılmıştır. Şiirdeki müsbet ve iyimser atmosferin buradan kaynaklandığı açıktır:

Rii'yalarda sayıklanan
Ey Kıpçağın güzel yurdu
Seni bugün parıldatan
Kıpçakların cesur oğlu
Bir zamanlar ağlıyordun
Fakat şimdi mes'ud oldun
Yeşil saçlı dağlarınla
Kıpçaklara merkez oldun.

Şair, Kırım Türklerini Kıpçakların bir devamı olarak görmekte, Kırım coğrafyasını "parıldatan"ların Kıpçakların cesur oğulları olduğunu ifade etmektedir. Kırım coğrafyası şaire göre bir zamanlar ağlamaktadır. Fakat artık mes'ultur.Yeşil saçlı dağlan ile Kırım artık Kıpçakların merkezi durumundadır. Şair, daha sonra tabiata dair bir takım unsurlara geçerek, şimdi, Kırım'ın bağlarında, ağlayan bülbüllerin güldüğünü, şiir dolu dağlarında tatlı tatlı kuzuların melediğini anlatır, Şiirdeki iyimser hava sonraki dördlüklerde de devanı eder. Kırım'ın şanb adı, alkışlanmış, nam almıştır. Şiirin gök sancak her tarafta dalgalanmaktadır:

Yaşa ilelebed yaşa
Ey Kıpçağın yeşil yurdu
Bugün senin üzerinde
Kıpçaklılar ordu kurdu.
Yaşa bugün, güzel Kırım
Kıpçakların yeşil yurdu.

Kırım üzerine yazılmış bir başka şiir Sultanın Ölümü¹² başlığını taşımaktadır. Şiir "Kırımı öz candan seven İdeal yoldaşını Kamran Ken'an...." şeklindeki bir ithaf cümlesi ile birlikte neşredilmiştir. Şiiri kaleme alan, aynı mecmuada Şahin Giray adlı bir de piyesi neşredilen Ayn Faik'tir. Şiir adeta bir gezinin sonundaki izlenimleri aktaran tasviri unsurlarla bezenmiştir, Kırım'daki o güzel sarayın viraneyeye döndüğünü ifade etmekle başlayan şair, sedirin devrilmiş oldu-

11 Ali Enver, "Kırım İçin", Kırım Mecmuası, S. 3, ss. 46.

12 Ayn Faik, Sultanın Ölümü, Kırım Mecmuası, S. 3, ss. 46-47.

ğunu, sazların kırılmış olduğunu söyler. Saçlar dağınık, vücutlar kırık, saray kadınları yola dökülmüş, ufukları ise hasta hıçkırıklar tutmuştur.

Girmemiş kafesden ne güneş, ne ay!
Çarparken her yere ölgün niyazlar.

Bunların tamamı, menfi unsurlardır ve Kırım coğrafyasının sübjektif nitelikler taşıyan görüntüsünü yansıtmaktadır. Yukarıda gördüğümüz Ali Enver imzalı şiirle bakış açısının iyimserliği veya karamsarlığı bakımlarından mukayese edildiğinde hemen hemen zıt Özellikler taşıyan şiir, Kırım'ın düşman elindeki vaziyetini anlatır. Diğer şairler gibi. Aynı Faik de, bir süre sonra tabiata ait unsurlara geçerek, cansız nesnelere vasıtasıyla, Kırım'ın durumunu tasvir etmeye çalışır.

Gonceler açmadan susmuş bülbüller,
Matemli saraya baykuşlar dolmuş,
Bağçesinde biten baygın sümbüller;
Yas tutan sultanın göğsünde solmuş.

Son iki mısra ile beraber sultana ait vasıfların daha belirgin olarak verildiğini görmekteyiz. Mesela, bahçesinde biten baygın sümbüller, yas tutmakta olan sultanın göğsünde solmuştur. Sonraki dörtlükte de yine sultanın psikolojik vasıfları üzerinde durulur. Mesela, mazinin hatırlanmasından doğan bir üzüntüyle, sultanın kalbi titremektedir. O daima mehtapta geçen günleri, ruhunda can veren Öksüz feryadı anmaktadır.

Kalbinde titrerken mazinin yadı,
Anarmış mehtabda geçen günleri;
Ruhunda can veren öksüz feryadı;
Kahryla sarsarmış gök ile yeri.

Sonraki dörtlükle beraber. Kırım coğrafyası insani bir özellik kazanarak kara bahtıyla tavsif edilmektedir. Sultan başını altın tahtına dayamış vaziyette esen rüzgardan derdine şifa ararken, nazlı diyardan ayrılmak günü gelmiştir. Ancak o zaman Kırım'ın kara bahtına sultanın ağladığı ifade edilir. Burada Kırım coğrafyası, yine nazlı diyar şeklindeki nitelendirmeyle beraber, bir kadın kimliğine bürünür. Ancak, bu kadın daha çok bir sevgili görünümündedir.

İnerken pay-i tahta Moskof pençesi,
Yolmuş beyazlaşan kumral saçını,
Kırık bir ney gibi inlerken sesi;
Fırlatmış başından elmas tacım!...

Tahkiyeli manzum bir metin olma özelliği taşıyan bu şiirde, Kırım'ın kaybedilmesi münasebetiyle, sultanın içine düştüğü muzdarip vaziyet anlatılırken, Kırım'a kimlerin sahip olduğu da belirtilir. Yukarıdaki dörtlüğün ilk mısraında verilen "Moskof pençesi" ibaresi bize tarihi bir gerçeği anlatmaktadır. Kırım coğrafyası, Ruslar tarafından işgal edilmiş ve Kırım'ın yerli ahalisine zulmedilmiştir. Beyazlaşan kumral saçım yolan sultanın inlemesi ise kırık bir ney sesine benzetilmektedir. Bilindiği gibi, ney de kamışlıktan yani asıl yurdundan ayrı bırakıldığı

için inlemektedir. Sultan bu üzüntüsüyle, başındaki altın tacı fırlatarak bir kenara atar.

Hikayenin bundan sonraki bölümünde, sultanın akli melekelerini kaybettiğini görüyoruz. Fakat intikam ateşiyle yanmaktadır. Şair, sultanın Ölüm anındaki ruh ve fizik vaziyetini şu mısralarla anlatmaya çalışır:

Ümidle kapanan o ela gözü.
Seçmiş ufuklardan doğan yıldızı;
Beyninde duyarken bir derin sızı
Kırım! Kırım! Olmuş en sonki sözü...

Kırım Kurultayına¹³ başlıklı şiirin altındaki imza ise "İsmail Gaspirinski Şakirdlerinden Muallim Fevzi Allım Kırımı" şeklindedir. Şiir, daha ziyade bir nesir parçasını hatırlatmaktadır. Bağımsız Kırım Cumhuriyetini kuran Kırım Kurultay'ına ithafen yazılmış olan şiir, Kurultay'la beraber esaret zincirinin kırıldığını anlatmaktadır:

Ey zulm, esaret zincirini kıran kurultay!
Çevrende toplanarak yiğitlerden bir alay,
Bir çelik ok gibi Rus'un kalbine atılırken,
Bozuldu mu elindeki kiriş, yay,
Sen bahar çiçeği gibi hayata katılırken,
Me'vus olma! Artık seni canlandırır güneş ay.

Şiirdeki unsurların dikkat çekici yönü, hemen hemen bütün kahramanlık şiirlerinde görülen objeleri içeriyor olmasıdır. Kiriş ve yay gibi, esaret zinciri gibi, çelik ok gibi ifadeler, 1908'den sonra, örneklerini sıkça görmeye başladığımız Türkçü edebiyatın şiir örneklerindeki motiflerdendir. Zaten mecmuada yayınlanan şiirlerin tamamı, dil ve şekil bakımından, milli edebiyatın şiir anlayışını yansıtmaktadır. Özellikle Ziya Gökalp'in şiirlerindeki şekil ve muhteva unsurları bu şiirlerde de görülür. Tabii ki bu şiirlerin farkı, sadece Kırım'ı obje olarak ele almasıdır. Halbuki Gökalp'in şiirlerinde daha ziyade, umumi Türk tarihi ve umumi Türk coğrafyası söz konusudur. Milli edebiyatın, memlekete; daha genel bir ifadeyle vatana, millete, bayrağa ve tarihe olan romantik bakışı, Kırım şiirlerinde de görülebilen hususlardandır. Aşağıdaki dörtlükte ise, milli kültür söz konusu edilmekte ve bunun korunduğundan belirtilmektedir;

Çünkü asırlarca, milli harsın sakladın,
Azm, ümid hisleriyle bu hayatı hakladın,
Ağuşına atılarak güzel, parlak hilalin,
Sayesinde Kırım'daki Bolşeviği pakladın.

Bu mısralarda görülen hususlardan biri de şekil olarak mısraların bir sonraki mısra ile bütünleşip, düzgün bir cümle hüviyetine bürünmesidir. Anjambıman adı verilen bu tarz bizim edebiyatımızda, be-tahsis Servet-i Fünun döneminde çok kullanılmıştır. Muhtevada yorumlanması gereken bir başka husus da, milli harsın saklanıak. azm ve ümit hisleriyle bu hayatın teşekkül ettirilmesi

13 İsmail Gaspirinski Şakirdlerinden Muallim Fevzi Altun Kırımı, **Kırım Kurultayına, Kırım Mecmuası**, S. 3, ss. 48.

meselesidir. Burada da yine milli kültürün korunması meselesi, milli edebiyatın ve milliyetçi ideolojinin temel tezlerinden birisidir.

Kırım Mecmuası'nda neşredilen ve tahkiye özelliği taşıyan şiirlerden biri de Garib Bülbül¹⁴ başlığını taşımaktadır. Arif Dünder imzalı bu şiir, mecmuanın 5 numaralı sayısında neşredilmiştir. Kahramanlık şiirlerinin tahkiyeli yazılması, poetik bakımdan şiirde lirizmin artmasına ve okuyucu üzerinde daha tesirli olmasına yol açmaktadır. Arif Dünder, "Kırım Hicranım Anlatırken" şeklinde alt başlık koyduğu şiirine;

Bahçemizde öten bülbül dün gece
-Şehab vardı-anlatırdı gizlice:

mısralarıyla başlamaktadır. Bu incelemenin başından beri sık sık karşılaştığımız. insan dışındaki unsurlarla dialog kurmak ve onlar vasıtasıyla, hasret psikolojisini anlatmak tarzının seçildiği bu şiirde, şair, bülbülü konuşurmak vasıtasıyla, adeta, kendi derdine ortak bulmuştur. Yukarıdaki iki mısraın arkasından, bülbül konuşmaya başlar. Bülbülün ifadesine göre, kendisi, çok uzaktan gelmektedir. Şair, ona Kırım'daki, vicdansız haydutları sormuştur:

"Peki. dinle: Ben zavallı bir kuşum,
Vatanımdan çünkü uzak olmuşum;
Hansarayı bahçesinde edalı.
Hoş kokulu, sevimli bir gül dalı
Üzerinde yapraklarla ördüğüm,
Şen yuvada saadetti gördüğüm!
Hele bir gün kurtulmuştu kurultay,
Bana bun müjdeledi nazlı ay..."

Görüldüğü gibi. Kırım'da Kurultay'ın teşkili ve Kırım'ın bağımsızlığına kavuşması sadece Kırım Türklerini değil, orada yaşayan bütün canlıları memnun ve bahtiyar etmiştir. Yukarıdaki mısralardan anlaşıldığı kadariyle, bülbül de Kırım'daki yuvasını terketmek zorunda kalmıştır. Bu tahkiyenin bir kısmıdır. Bülbül, Kurultayın teşekkülünden sonraki, içtimai havayı da yansıtmayı ihmal etmez. Artık, her vicdanda milli şuur doğmuştur. Lakin bu saadet fazla sürmeyecek ve Kırım'da varolan ahenk bozulacaktır.

Kan içinde kaldı güzel annemiz;
Bir kasırga, felaketli bir tufan,
Hücum etti Kırım'a her taraftan!
"Hansaray"a Rus bayrağı asdılar,
Sinelere kanlı hançer basdılar..."

Cemil Germencikti imzasını taşıyan ve "Vatanımdan Çık"¹⁵ başlığını taşıyan şiir ise, Kırım'ın Rus istilasından kurtarılmasından duyulan sevinci anlatır. Şair, Kırımlı'nın sevincini, "asırlarca esarete kalmış ve fakat artık kurtulmuş olan bülbüllerin" sevinciyle eşdeğer bulur. Kırım coğrafyası, bağımsız olduktan sonra adeta, bütün bir tabiat şekil değiştirmiş, her nesne artık daha mes'ut ve

14 Arif Dünder, Garip Bülbül, **Kırım Mecmuası**, S. 5, ss. 94,

15 Cemil GermencikHi, Vatanımdan Çık!, **Kırım Mecmuası**, S. 14, ss. 253.

Bu şiirde dikkati çeken bir husus da, Kırım'ın Türk nüfusa olan ihtiyacıdır. Kırım'ı sevenlerin ona yürüdüğünü, doğan "berk" in Kırımlıya "müş-tak "durduğunu, Kırımlı uzak dursa da vatanın ona baktığını belirten şair, herkesin Kırım'a yürümesi gerektiğini ifade eder. Kırım anne, Kırımlı'dan uzak kaldığı için inlemektedir.

"Mahzun yüzüm ziyalarla kaplansın
Kucağında cennet ömrü canlansın
Beni seven beni hasret yaşatmaz
Akan yaşlarımı yere damlatmaz."

Kırım'ın Türk nüfusun azlığından kaynaklanan sıkıntısı, daima bir problem olarak gündemde kalmış tarihi bir gerçektir. Kırım konusunu ele alan ya da romanlarında Kırım'da geçen vak'ayı temel alarak kurgusal metin oluşturan romancı Cengiz Dağcı'nın eserlerindeki temel meşelerden birisi, Kırım'daki Türk nüfusun azlığı mes'elesidir. Böylece, Cengiz Dağcı'nın romanlarında dikkatimizi çeken Kırım'ın ana olma vasfı ile, Kırım'daki Türk nüfusun azlığından kaynaklanan endişenin tarihi tabanının daha geride olduğunu açıkça söyleyebiliriz.

Yine H. Cahid imzasıyla neşredilen ve "Şevki Bektöre'ye"¹⁷ başlığını taşıyan şiir de, Kırım'a ait tasvirlerin yoğun olduğu ve hakim duygu olarak vatan sevgisinin ön plana çıkarıldığı bir metin olma vasfını haizdir. Edebi sanatların çok yoğun olmadığı ve sade bir dilin kullanıldığı şiir, dilin günlük kullanımına özelliklerini taşıdığından anlaşılır niteliktedir;

Zavallı milletin yolunda ölmek,
Onu yaşatıp da sonradan gülmek,
Yanağına akan yaşları silmek
En istemediğim zilletim midir?

Kırım Mecmuası'nın yazarlarından Şevki Bektöre'nin başka bir şiiri. "O mu?"¹⁸ ismini taşımaktadır. İstifham sanatının hakim olduğu bu şiir, tabiata ait unsurların ağırlıkla olduğu ve tasviri özellikler taşıyan bir şiirdir. Şair Kırım'a olan hasretini dile getirirken genel tabii unsurlardan söz e im ektedir. Türk kültürü ve edebiyatında dağ imajı umumiyetle ayrılık anlamını taşımaktadır. Türk halk şiirinin en çok kullandığı imajlardan olan dağ, milli edebiyat döneminde, halk kültürünün örnek alınması gereken bir kültür olduğunu savunan edebiyatçılar tarafından sık sık kullanılmıştır. Kırım Mecmuası'nın neşir tarihi ve şiirin kaleme alındığı dönem hatırlanırsa, Şevki Bektöre'nin ve aynı yıllarda şiirle iştilal eden kalem sahiplerinin Türk halk edebiyatından etkilenmemeleri düşünülemez.

Gördüğüm dumanlı dağların ardı
Benim özlediğim vatanım mıdır,
Bir hayal boynuma kollarıyla sardı
Sıcacık koynunda yatanım mıdır?
Tan yeri ağarıp güneş doğarken
Ağılda yalnız koyun sağarken

17 H. Cahid, Şevki Bektöre'ye, **Kırım Mecmuası**, S. 9, ss. 168.

18 Şevki Bektöre, O mu?, **Kırım Mecmuası**, S. 6, ss. 104-105.

Ağlayan o güzel;...adın anarken
Gözleri yollara bakanım mıdır?

Haluk Nihad'ın *Güzel Kırım İçin*¹⁹ başlıklı şiiri, mecmuanın altıncı sayısında neşredilmiştir. Şiir umumi olarak Kırım şiirlerinde görülen tekniğe uygundur. Kırım coğrafyasını canlı bir muhatap olarak kabul eden şair, o coğrafyanın muzdarip olduğu zamanlarda kendilerini de muzdarip olduğunu, ancak bugün onu muzdarip kılan sebeplerin; mesela düşmanın artık ortalıkta görünmediğini, bu sebeple mutlu olduklarını söyler. Şiir, bağımsız Kırım Cumhuriyeti'nin kurulduğu günleri anlatmaktadır:

Sen perişanken ağladık biz de
Ağladık, bekledik gurubundan
Bir mueyyid, güneşli gün her an
Biz kavuştuk bu aşka biz işte.

Kırım'a örten "inelul karanlıklar" şaire göre, bu mukaddes tülüğ önünde dağılıp kaçmıştır. Artık Kırım güneş görmüş ve göğsünde bir yığın çiçek açmıştır. Şaire göre, Kırım'ı gömmek isteyenlerden artık hiçbir nişane yoktur. Onların eski şevketinin yerinde bugün hüsrana esmektedir. Ancak Kırım coğrafyası, bir taze gülsen vasfıyla ortalıktadır.

Ey Kırım, Türklüğün güzel gelini
Çok zaman senden ayrı yaş döktük
Kalma artık sen öyle boynu bükük!
Ey güzel yurt uzat uzat elini...

Kadıze Arif Dündar'ın "Genç Kırımlyıya"²⁰ başlığını taşıyan ve mecmuanın yedinci sayısında neşredilen şiiri ise, Türk dünyasına yönelik daha açık mesajlar taşımaktadır. Kırım konulu şiirlerin büyük bir kısmı sadece Kırım coğrafyasını konu alıp, o coğrafyanın vasıflarını sayarken, Arif Dündar, Türklüğün tarihine yönelik imalarda bulunur:

"Arkanızda elli milyon duacı
Size bütün galibîyyet diliyor;
"Oğuz"un da ruhu böyle söylüyor:
"Ey Kırımlyı Tatar genci, mert oğul,"
"Zafer senin nasibindir, metin ol!"
Ne kadar da yaraşır hele bak,
Yeşil yurda, ucu tuğlu gök bayrak!...
Ey ırkının hoş rayetli daima
Sana açar kucağını bu sema..."

Bu mısralarda geçen "elli milyon" ifadesi, "Oğuz" ismi, "ucu tuğlu gök bayrak" ibaresi, Kırım Tatarlarının dünya Türklüğünün bir parçası olduğu fikrini göstermektedir. Şiir, konu bakımından hemen bütün Kırım şiirlerindeki romantik hususiyetleri taşımaktadır.

19 Haluk Nihad. *Güzel Kırım İçin*, *Kırım Mecmuası*, S. 6, ss. 106.

20 Kadıze Arif Dündar, *Genç Kırımlyıya*, *Kırım Mecmuası*, S. 7, ss. 126-127.

Kırım Mecmuası'nda neşredilen ve tarihi ön plana çıkararak şiirlerden biri de "Sudi" imzasıyla ve "Kurtulacak Kırım'a"²¹ başlığı ile neşredilen şiirdir. Bu şiirde de, Kırım Türkleri, tarihteki yiğitlikleriyle anılmakta ve geleneksel vasıfları sayılmaktadır:

Bana derler Türk kardeşi, Tatar benim öz adım
Yükselecek kollarımda bugün benim gök sancak
Odur ancak benim ruhum, benim kolum, kanadım
Onun yavuz nurlarıyla Kırım da kurtulacak.

Kırımlioğlu Yunus imzasıyla neşredilen "Sevimli Kırım'a"²² başlığını taşıyan şiir, tahkiyeli manzum bir metin niteliğindedir. Kırım'ın tarihi macerasını anlatan metinde, coğrafyanın geçmişi ve bugünü manzum bir dille ele alınır. Kırım bir öksüz dilber olarak, Çar'ın elinde esirken, çok inlemiş fakat ölmemiştir. Lakin kanı Türk kanıdır ve boynuna haç takmamıştır. Nihayet, coğrafyada bağımsız devlet ilanıyla, Kırım, sevgilisine kavuşmuştur. Kırım bir dilber olarak vasfını koruduğuna göre, onun için, yiğitler cenk etmişlerdir. Şair bu cenge, Kırım'daki "Salgır" nehrinin şahit olduğunu söyler:

"Akan "Salgır" şahittir sor istersen söylesin
Or kapısı şehitler mezarıdır bildin mi?
Gözleve'nin ovası Türk kanıyla sulandı
Turan ili bir cennet sensin anın dobası
Karadeniz ucunda zümrüitten bir saraysın
Örtün yeşil feracen düşmanların görmesin
Bunca yıldır senin için yiğitlerin kavgası
Söyle çıksın baykuşlar Akmescid'de durmasını
"Romanoflar" sarayı mekan olsun anlara

Bu metindeki isimler, Kırım'a ait mekan isimleridir. Salgır, Or Kapısı, Gözleve, Akmescit, Kırım'ın bugün de bilinen mekanlarıdır. Çoğu zaman bir mekanın tarihi, o mekanın ismine yüklenen çağrışımlar yoluyla hatırlanır. İlgili mekanda yaşamış İnsanlar için, o mekanın ismi, bütün bir hafıza mahiyetindedir. Benzer bir hususu yine Kırımlı romancı, Cengiz Dağcı'nın eserlerinde daha bariz olarak görmek mümkündür. Hemen her romanında Dağcı, Kırım'ın şehir, kasaba ve köyelerine ait isimleri zikretmek suretiyle, kendi hafızasındaki hatıraları taze-ler. Yukardaki şiir, bu isimlerle beraber müşahhaslaşır.

Öle yandan, sadece milliyete ait değil, aynı zamanda, dine ait ibareleri de Kırımlioğlu Yunus'un kullandığını görürüz. Mesela:

Cami'lerin şenolsun, kandillerin sönmesin
Baş ucunda gök bayrak dalgalansın her yerde
Hür ezanlar okunsun camilerinde.
mısralarında görülebileceği gibi.

21 Sudi, Kurtulacak Kırım'a, **Kırım Mecmuası**, S. 18, ss. 317-318.

22Kırımlioğlu Yunus, Sevimli Kırım'a, **Kırım Mecmuası**, S. 7, ss. 127.

Kırım Mecmuası'nın sekizinci sayısında neşredilen "Güzel Kırımğa"²³ başlıklı şiir ise "H.." rumuzuyla neşredilmiştir. Şiir, umumi manada, diğer Kırım şiirlerinin yapışma ve muhtevasına uygun şekilde kaleme alınmıştır. Şair, teşhis sanatı vasıtasıyla, Kırım coğrafyasına seslenerek, bu coğrafyanın "sevinçli rü'yalanı" kendisine söylemesini istemektedir.

Men sana geldim yüzüm sürmeye,
Bugün doğan güneşin görmeye,
İstiklalın uğrunda ölmeye.
Nice sene zulümle inledin,
Hep bugünkü istikbali bekledin,
Korkma şimdi ebedî şenlendin.

Fazla mecaz taşımayan bu şiir, manzum olmaktan başka belirgin bir özellik taşımamakta, Kırım'ın bağımsızlığını hatırlatan ibarelerle devam etmektedir. Şair, Kırım'ın ana yurdu olduğunu, Kırım'ın Tatar-Türk olduğunu; artık mesut ve hür bulunduğunu ve yükseleceğini söylemektedir.

Kırım konulu bu şiirlerde hakim unsurlardan en belirgin olanı, tasvirdir. Hemen hemen tamamı, Kırım coğrafyasının güzelliği konusunda yoğun tasviri metinler niteliğindedir. Bunun yanında, Kırım'a ait tarihi mekanların özellikleri, o mekanların tarihteki ihtişamı vasıtasıyla da tarih fikri verilir. Bunlar daha evvelki metinlerde görüldüğü gibi, Hansarayı veya, Giraylar'a ait hususlar veya bir cami şeklinde görülebilir. Millet olarak, Türkler dışında birçok Ruslar'm adı geçmekte ve tamamen menfi manada kullanılmaktadır. Onlar Kırım'ın bağımsızlığını engelleyen düşmandırlar ve Kırım'ın canlı bir varlık olarak, onların hakimiyet zamanlarında mutsuz olmaktadır. Mesela, Arif Dünder Bey'e ithaf edilen ve Osman Ruhi imzasını taşıyan metinden alınan aşağıdaki parçada, Rusları ima etmekle beraber, "zincir" İmajıyla anlatılan esirlik yılları ve diğer unsurlar görülür, Şiir esasen "Kırım'ın Rü'yası"²⁴ başlığını taşımakta ve tahkiyeli bir metin özelliği göstermektedir:

"Onun için bu hülyalı dereler.
Bu semalar, bütün kuşlar, ağaçlar.
Hürmetlerle eğilirler...onu yer,
Derin bir Türk imamıyla, alkışlar...
Demin sana ışık veren o aya
Bakıyorken uçtun "Bağçesaray"
İşte "Kırım!" zencirlerden kurtuldu.
Ona zencir vuran eller tutuldu...
Eğil bu Türk ülkesinin önünde!
Alın öpsün bu toprağı senin de!"
Eğilerek otlarına uzandım,
Öptüm, öptüm, uyuyorken uyandım;
-Güzel Kırım artık bugün muhakkak-

23 H., Güzel Kırımğa, **Kırım Mecmuası**, S. 8, ss. 148.

24 Osman Ruhi, Kırım'ın Rü'yası, **Kırım Mecmuası**, S. 11, ss. 206-207.

Büyüyecek, yükselecek inandım..."

Tahkiyeli bir manzum metin özelliği taşıyan şiirlerden birisi de "Gamlı Bir Hatıra"²⁵ başlıklı şiirdir. Şiir Köstence'den Mehmet Niyazi'ye aittir ve Kırım Mecmuasının 11. sayısında neşredilmiştir:

Üç, beş sene evvel idi bir his-i elime
Tabi' olarak gitmiştim semt-i Kırım'a.
Çünkü orası olmuş imiş aile yurdu!
Ben bilmez idim!...Onu annemge diyordu:

mısralarıyla başlayan şiir, yer yer dialoglarla zenginleştirdiği gibi, Kmm-Tatar Türkçesinin dil özelliklerini de taşıyan bir manzum metindir. Şair, annesinin vatan hasreti hakkında söylediklerini anlamak amacıyla Kırım'a bir ziyaret gerçekleştirir. Aslen şiir, bu ziyaretin intibalarından ibarettir. Mehmet Akif in şiirlerini hatırlatan "Gamlı Bir Halını" başlıklı metin, şairin, Kırım'a varduktan sonra bir takım tarihi mekanları görmek istediğini belirtmesiyle devam eder. Ancak gördüğü yerler artık ona anlatıldığı gibi değildir:

Görmek diledim gitmiş iken Bağçe saray'ı
Ya'ni orada kalmış olan talit-ı Giray'ı
Lütfen bana bir zat-ı şerif etti delalet
Geldi o zaman ruhuma bir his-i hecalet
Bir havluda kaç başla kemik şöyle yığılmış
Bir türbe ki şan üstüne duvan yıkılmış
Çıktık yukarı bir oda tozlar ile mestur.
Bir köhne hasır yerde didikleumekte mecbur!...
Etraf cidarında celi hatla muharrer
Bir mersiye: Mazideki satvetleri söyler...

Köstence'den Mehmet Niyazi'nin Kırım Mecmuasında neşredilen bir başka şiiri Hubb-ı Vatan²⁶ başlığını taşımaktadır, Mehmet Niyazi'nin bu şiiri daha çok Servet-i Fünun edebi grubunun üslubunu hatırlatmakla beraber, şiirin mevzu açısından vatan sevgisini ele almaktadır. "Kırım esarete iken" alt başlığını taşıyan şiir, adeta bir vecd halinde yazılmış intibai vermektedir. Daha şiirin ilk mısraında şairin kendi ruh halini ifade eden kelimelerin kullanıldığı şiirde, şairin kendisiyle hesaplaşması söz konusudur. Yoğun psikolojik öğeler taşıyan metnin asıl örgüsünü Kırım'ın hal-İ hazırındaki vaziyeti teşkil etmekte ve vatan sevgisinin şairde vücuda getirdiği hal aktarılmaktadır:

Rabbim içime sığmayacak şimdi sürürüm
Bilmem ne için ta bu kadar gark-ı. huburum
Bir tıfl-ı melek-ru gibi azmimden eminim
Bir aşık-ı şuride gibi vasla karinim
Mehcur mıyım mader-i şefkat eserimden:
Ben Ölmeliyim öyle ise bu kederimden.

25 Köstence'den Mehmet Niyazi, Gamlı Bir Hatıra, **Kırım Mecmuası**, S. 11, ss. 208-210.

26 Mehmet Niyazi, Hubb-ı Vatan, **Kırım Mecmuası**, S. 4, ss. 74.

Daha evvel de sözü edildiği gibi, modernleşme devri Türk edebiyatında umumi olarak vatan temasım ele alan şiirler, bir anne imajını da beraber kullanırlar. Mehmet Niyazi de şiirini, bu çizgiye dahil edecek şekilde "mader-i şefkat"¹ ibaresini kullanmış ve umumi olarak Modernleşme devri Türk edebiyatında artık glenekleşen vatan-anne imajının ortaklığına denk düşen bir imaj kullanmıştır. Bu imaj aynı zamanda şairi, Kırımlı Türk edebiyatçıların eserlerinde en çok kullandıkları vatan-anne imajına da bağlamaktadır. İncelememizin başından beri, Kırım konusunda yazılmış ve Kırım Mecmuası'nda neşredilmiş şiirlerin bir çoğunda Kırım tarihinde sıkça söz edildiği görmüş ve bu tarihi telmihlerin daha ziyade romantik edebiyatın bir vasfı olduğundan söz etmiştik. Mehmet Niyazi, diğer şairlerden farklı olarak, eserinde "Puşkin" adını kullanır. Meşhur Rus edebiyatçısı Puşkin'in hayatının bir bölümünü Kırım'da geçirmiş olması ve Kırım'a olan sevgisi bilinmektedir. Şair:

"Puşkin" sana meftun idi ey künz-i beda'i

mısrayıyla, bu durumu hatırlatmakta ve Kırım coğrafyasının kıymetini bir sanatkarın tercihi vasıtasıyla ifade etmektedir. Mehmet Niyazi'nin şiirinin, dil ve üslup bakımından Servet-i Fünun şiirine yakın olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Bu tesbiti örneklemek açısından, "tıfl-ı melek-ru", "mader-i şefkat", "dide-i canan", "buy-ı behişt-i vatan", "kesb-i sükun", "nısl-i kebuter", "tac-ı meserret", "ma'der-i ma'dur", "hak-i elemnak" vb. gibi tamlamaları hatırlatmak yerinde olur.

Şair, istikbalden ümitsiz değildir. Hemen hemen Kırım konusunu ele alan bir çok şiirde görülen gelecek karşısındaki ümitvar tavır, Mehmet Niyazi'de de görülmektedir;

Bir gün bizi de feyz-i hüda güldürecektir.
Yoksa bizi tahlis emeli öldürecektir.

Osman Ruhi imzasıyla neşredilen ve "İrfan Hayati Bey'e" ithaf edilen "Güzel Kırım'a"²⁷ Kırım'ın esaretten kurtuluş günlerinin sevinciyle kaleme alınmış bir metin özelliği taşımaktadır. Şair, metnin İlk mısraında "Ey hicranlı Kırım" ifadesini kullanarak, bir vatan coğrafyası olan Kırım'ın geçmişine gönderme yapmakla beraber, bu ifadenin hemen arkasından "o elemli, derin felaketlin bittiğini ifade etmek suretiyle, Kırım'ın hal-i hazırındaki vaziyetini anlatmaktadır:

Sinende karanlık, ruhunda matem
Koynunda duyulan hicran ve elem,
Sabahsız bir gece kadar elimdir,
Bu derin karanlık açıldı şimdi...

Teşhis sanatının hakim olduğu şiirde, Kırım coğrafyası, benzetmeler yoluyla tasvir edilir. Hırçın deniz, sakın gülsen, yeşil bir inci, beyaz dalga, gümüş dudaklarla kıyıların yalanması gibi kullanımları, başka Kırım şairlerinde de bulmak mümkündür. Şair, şiirini aşağıdaki temenni ile bitirir:

Uyanır gözlerim yaşlanır,

27 Osman Ruhi, Güze! Kırım'a, Kırım Mecmuası, S. 13, ss. 237.

Bu rü'ya ruhuma neş'eler salar;
İsterim sa'adet seni kuşatsın,
Sinende ölmez bir bahar yaşatsın...

Kırım Mecmuası'nda, Kırım Türkçesi'nden ifadeler, ibareler taşıyan şiirler olduğu gibi, tamamen Kırım Türkçesi'ne ait kelimelerle kaleme alınmış şiirler de vardır. Şevki Bektöre'nin Gök Bayrakga²⁸, Ey Çadır Tav²⁹, Milletimin Ka'besi³⁰, Han Camii Karşısında: Yaş Yürekler³¹ adlı şiirleri, Çobanoğlu Bekir Bay Bey imzasıyla yayınlanan Togan Til³² adlı şiiri, Timurcan imzalı Yurduma³³ başlıklı şiiri. Çelebi Cihan tarafından kaleme alınan ve bugün Kırım Türklerinin milli marşı olan Ant Etkemen³⁴ adlı şiiri. Zile Yölük imzalı Kırımga³⁵ adlı şiiri ve Haluk Nüad İmszasıyla yayınlanan Endişem³⁶ başlıklı şiiri bu kategoride değerlendirilebilir.

28 Şevki Bektöre, Gök Bayrakga, Kırım Mecmuası, S. 3, ss. 49.

29 Şevki Bektöre, Ey Çadır Tav, Kırım Mecmuası, S. 4, ss. 75.

30 Şevki Bektöre, Milletimin Ka'besi, Kırım Mecmuası, S. 2, ss. 37-38.

31 Şevki Bektöre, Han Camii Karşısında: Yaş Yürekler, Kırım Mecmuası, S. 10, ss. 186.

32 Çobanoğlu Bekir Bay Bey, Togan Til, Kırım Mecmuası, S. 5, ss. 95.

33 Timurcan, Yurduma, Kırım Mecmuası, S. 7, ss. 127.

34 Çelebi Cihan, Ant Etkemen, Kırım Mecmuası, S. 8, ss. 147. Kırım Mecmuası, Ani Etkemen adlı şiiri: "Millet" gazetesinin Çelebi Cihan Efendi namına neşrettiği nüsha-i mahsusasından" uoruyla birlikte neşretmiştir.

35 Zile Yölüt, Kırım Mecmuası, S. 11, ss. 207.

36 Haluk Nihad, Endişem, Kırım Mecmuası, S. 14, ss. 255.